
مدیریت رفتارهای چالش برانگیز در کلاس درس ابتدایی: رویکردهای عملی و مؤثر

زهره رحیمی کلیبر^۱

۱- کارشناسی شیمی محض، آذربایجان، تبریز، ایران

چکیده

رفتارهای چالش برانگیز دانش آموزان در کلاس درس ابتدایی، از قبیل بی توجهی، پرخاشگری، نافرمانی و ایجاد اختلال در جریان آموزش، یکی از نگرانی های جدی معلمان و نظام آموزشی است. این پژوهش با هدف بررسی رویکردهای عملی و مؤثر در مدیریت این رفتارها انجام شده و بر مبنای مرور ادبیات و تجارب موفق داخلی و خارجی، راهکارهای پیشگیرانه، مداخله گرانه و حمایتی را ارائه می کند. یافته ها نشان می دهد که رویکردهای تلفیقی شامل استفاده از استراتژی های مدیریت کلاس، آموزش مهارت های اجتماعی، ارتباط مؤثر با والدین و بهره گیری از اصول رفتاردرمانی، بیشترین تأثیر را در کاهش رفتارهای مخرب و ارتقای جو مثبت آموزشی دارند.

کلیدواژگان: مدیریت رفتارهای چالش برانگیز، رفتارهای مخرب، پرخاشگری، نافرمانی

مقدمه

فرایند آموزش در مدارس ابتدایی، علاوه بر انتقال دانش، بر رشد شخصیتی و اجتماعی دانش آموزان نیز تأکید دارد. با این حال، بروز رفتارهای چالش برانگیز در محیط کلاس، می تواند این فرایند را مختل کرده و انگیزه معلم و یادگیرندگان را کاهش دهد. رفتارهای چالش برانگیز می توانند ناشی از عوامل فردی (مانند مشکلات هیجانی یا اختلالات یادگیری)، عوامل خانوادگی (از جمله سبک تربیتی)، یا شرایط محیطی (مانند فضای آموزشی نامناسب) باشند. مدیریت مؤثر این رفتارها نیازمند رویکردی جامع است که علاوه بر اصلاح رفتارهای مخرب، بر پیشگیری و ایجاد محیط حمایتی تمرکز داشته باشد. در این مقاله با مرور پژوهش ها و تجربیات موفق، مجموعه ای از راهکارهای عملی متناسب با شرایط کلاس درس ابتدایی ارائه می شود. در بهترین زمان ها، رفتارهای مخرب دانش آموزان، اقدامی مؤثر و چالش برانگیز است. و اکنون، این موضوع با واقعیت فعلی ما پیچیده تر می شود: دورانی آسیب زا - که در طی آن بسیاری از ما فقط سعی می کنیم در حرفه خود بمانیم - که صبر ما را کاهش داده، انرژی ما را گرفته و واکنش پذیری ما را افزایش داده است.

بنابراین شاید بتوانیم در مورد این رفتارها متفاوت فکر کنیم. شاید بتوانیم پیشگیرانه عمل کنیم. اولین قدم برای پیشگیرانه عمل کردن، شاید ساده ترین باشد: شناسایی رفتارهای چالش برانگیز و تأثیرات آنها بر کلاس درس. دقیقاً می دانید که در مورد چه چیزی صحبت می کنم. رفتارهای چالش برانگیز می توانند به صورت تحصیلی بروز کنند: از دست دادن مهلت ها، سرقت ادبی. آنها می توانند به صورت اجتماعی بروز کنند: مکالمات فرعی، سرپیچی. آنها می توانند به صورت عاطفی بروز کنند: بی تفاوتی، منفی گرایی. آنها می توانند بی صدا یا با صدای بلند بروز کنند. و اغلب اوقات، می توانند بارها و بارها بروز کنند.

بیان مسئله

با وجود تأکید نظام آموزشی ایران بر تربیت همه جانبه کودکان، مسئله رفتارهای چالش برانگیز همچنان یکی از دغدغه های اصلی معلمان دوره ابتدایی است. معلمانی که با این رفتارها مواجه می شوند، غالباً بخشی از وقت کلاس را صرف کنترل و آرام سازی شرایط می کنند که این امر باعث کاهش زمان مفید آموزشی و افت کیفیت یادگیری می شود. پرسش اصلی این پژوهش این است که چه رویکردها و تکنیک هایی در مدیریت رفتارهای چالش برانگیز دانش آموزان ابتدایی بیشترین کارایی را دارند و چگونه می توان این راهکارها را در محیط آموزشی ایران به طور پایدار پیاده سازی کرد؟

بیشینه تحقیق

تحقیقات خارجی

(Emmer & Evertson ۲۰۱۷): در کتاب خود نشان دادند که ایجاد قوانین شفاف، ساختار کلاس پایدار و ارتباط مثبت با دانش آموزان، رفتارهای چالش برانگیز را به شدت کاهش می دهد.

(Sugai & Simonsen ۲۰۱۲): با ترویج چارچوب "پشتیبانی رفتاری مثبت" (PBIS) گزارش کردند که استفاده همزمان از آموزش مهارت های اجتماعی و تقویت مثبت به نتایج پایدار در کاهش رفتار مخرب منجر می شود.

(Marzano ۲۰۰۳): تاکید بر رابطه معلم-دانش آموز و انتظارات مشخص به عنوان عناصر کلیدی مدیریت کلاس.

تحقیقات داخلی

رحمانی (۱۳۹۷): مطالعه ای در کلاس های ابتدایی اصفهان که نشان داد ایجاد قراردادهای رفتاری اشتراکی بین معلم و دانش آموزان موجب کاهش رفتارهای نافرمانی شد.

نصیری و همکاران (۱۴۰۰): اثر آموزش مهارت خودتنظیمی بر کاهش پرخاشگری دانش آموزان پایه پنجم را بررسی کردند و نتایج مثبت گزارش شد.

فلاح (۱۳۹۹): ترکیب آموزش خانواده و مداخلات مدرسه ای را بهترین روش در کنترل رفتارهای چالش برانگیز دانست.

تعریف و انواع رفتارهای چالش برانگیز در کلاس درس

بی توجهی یا حواس پرتی

شاید نتوانیم به راحتی روی هر دانش آموزی برجسب حواس پرتی بزنیم و بهتر است برای تایید این قضیه از یک روانشناس یا مشاور کمک بگیریم. با این حال بهتر است با ویژگی های این گروه از دانش آموزان آشنا شویم تا بتوانیم آنها را برای حل مشکل شان راهنمایی کنیم، حتی شاید خود شما دانش آموزی باشید که احساس می کنید به اندازه کافی دقت ندارید.

برای یادگیری کامل یک موضوع لازم است مطالب چند بار برای آنها توضیح داده شود.

در حین تدریس معلم در حال جنب و جوش و فعالیت هستند و توجه زیادی به تخته ندارند.

در صورتی که معلم از دانش آموزان بخواهد روی انجام فعالیتی تمرکز کنند، دانش آموز حواس پرت زودتر از سایرین از انجام این کار دست می کشد.

معمولا در برگه امتحان راه حل ها و اصل مطلب را می نویسند اما در نوشتن برخی جزئیات یا انجام محاسبات ساده اشتباه می کنند.

هنگام صحبت کردن دائم موضوع بحث را تغییر می دهند چون افکار آنها مدام در حال تغییر کردن است.

ممکن است نتوانند در کارهای گروهی شرکت کنند یا ارتباط موثری با همکلاسی ها و معلم شان برقرار کنند.

معمولا تاریخ برگزاری امتحانات یا انجام تکالیف را فراموش می کنند.

ممکن است از خودشان رفتارهای خشونت آمیز نشان دهند یا از دستورات معلم سرپیچی کنند.

نحوه برخورد با دانش آموزان بی دقت

قبل از هر چیز لازم است تاکید کنیم که با لج بازی، مقایسه کردن، تنبیه یا سرزنش کردن این دانش آموزان راه به جایی نمی برید و حتی ممکن است اوضاع را پیچیده تر کنید. به عنوان معلمی که با دانش آموزان بی دقت سروکار دارد، ابتدا لازم است دوستانه با این دانش آموزان صحبت کنید و از آنها بخواهید در مورد دلایل بی قراری سر کلاس، نداشتن تمرکز، بی توجهی نسبت به انجام تکالیف یا تکرار اشتباهات کوچک و جزئی در امتحانات با شما صحبت کنند. این کار را با احتیاط و در حد ظرفیت دانش آموزان انجام دهید. در گام بعدی حتما والدین این دانش آموزان را در جریان بگذارید و بعد آنها را به یک مشاور یا روانشناس ارجاع دهید. روانشناسان این دانش آموزان را از لحاظ اختلال عملکرد تمرکز یا ADHD یا سایر مشکلات روانشناختی بررسی می کنند و به صورت ریشه ای با این مشکل برخورد می کنند.

دانش آموزان ابتدایی بیشتر از سایر دانش آموزان حواس پرتی و بی دقتی را تجربه می کنند، چون محیط مدرسه، لزوم گوش دادن به تدریس معلم، انجام تکالیف و شرکت در امتحانات، همگی موضوعات جدیدی برای این دانش آموزان محسوب می شوند و ممکن است کمی طول بکشد تا این افراد با شرایط جدید خود را وفق دهند و حواسشان را جمع کنند

راهکارهای مقابله با حواس پرتی دانش آموزان ابتدایی

ممکن است با دیدن لیست بلند بالای دلایل بی دقتی دانش آموزان، برای پیدا کردن راهکارهای مقابله با حواس پرتی دانش آموزان ناامید شوید، در ادامه قرار است راهکارهای عملی به شما ارائه کنیم که بارها امتحان خود را پس داده اند و برای طیف وسیعی از دانش آموزان مفید واقع شده اند.

برای دانش آموزان چک آپ و بررسی های منظم جسمانی در نظر بگیرید، مثلا والدین می توانند فرزندشان را به صورت منظم نزد بینایی سنجی ببرند تا مشکلات احتمالی بینایی آنها را شناسایی کنند.

والدین تغذیه کافی، سالم و مغذی برای فرزندشان تدارک ببینند و از آنها بخواهند حتما در زنگ های تفریح خوراکی هایشان را بخورند.

اگر دانش آموز عادت دارد شبها تا دیر وقت بیدار بماند، باید هر چه سریع تر الگوی خواب او اصلاح شود.

والدین و معلمان با روش های مناسبی مانند تقدیر از دانش آموز در مقابل همکلاسی ها، آنها را به درس خواندن و دقت کردن تشویق کنند و از سرزنش، توهین یا مقایسه کردن او بپرهیزند.

فضای کلاس از لحاظ نور، دما و سروصدای محیط بیرون بررسی شده و در صورت لزوم اصلاحاتی در این زمینه انجام شود. بهتر است معلم ها از ابزار و روش های خلاقانه مانند استفاده از بازی، برای ایجاد علاقه و انگیزه در دانش آموزان استفاده کنند.

بهتر است گاهی والدین در مورد نحوه برخورد معلم یا سایر همکلاسی ها با فرزندشان صحبت کنند و از او بخواهند به آنها اعتماد کند و مشکلاتش را در محیط خانواده بازگو کند.

تا حد امکان گوشی موبایل یا تبلت در اختیار دانش آموزان قرار ندهید و استفاده از این لوازم را در کلاس درس ممنوع کنید.

بهتر است والدین محیط خانه را از لحاظ تنش های روانی بررسی کنند یا حتی رفتار خود را با دانش آموز زیر نظر بگیرند. گاهی کم کردن تنش های خانوادگی یا برقراری ارتباط دوستانه با فرزندان و تعدیل خواسته ها و توقعات از او، مشکل حواس پرتی و بی دقتی آنها را حل می کند.

برای کاهش استرس و تنش های روانی، تکنیک های تنفس عمیق و تن آرامی را به دانش آموزان یاد بدهید. برای بررسی اختلال عملکرد تمرکز یا سایر مشکلات روانشناختی، از یک مشاور یا روانشناس کمک بگیرید.

ویژگی رفتاری دانش آموزان گستاخ

شاید معیار مشخصی برای تعیین رفتار گستاخانه و بی ادبانه به صورتی که در همه جوامع مورد قبول باشد وجود نداشته باشد. اما یک راهکار وجود دارد. از نظر اجتماعی رفتاری مودبانه تلقی می شود که اگر از خودمان بپرسیم اگر کس دیگری آن را انجام می داد باعث ناراحتی و جریحه دار شدن احساسات من میشد یا خیر و جواب آن منفی باشد. مثلاً اگر در کلاس باشید و دانش آموزی دیر کند، فراموش کند موبایل خود را بیصدا نماید، آدامس بجود، مرتباً ساعت را چک کند، پایش را روی میز بگذارد یا ... آیا به من حس بدی می دهد؟ اگر پاسخ مثبت است این یک رفتار بی ادبانه و گستاخانه است. در ارتباط با رفتار گستاخانه سایر دانش آموزان نیز باید بدانیم که با دانش آموز گستاخ چگونه رفتار کنیم و چه رفتاری سازنده تر است.

در ادامه مثال هایی از رایج ترین رفتارهای بی ادبانه که معمولاً در کلاس درس هم دیده می شوند را بیان می کنیم:

۱- صحبت با بغل دستی: تصور کنید برای گروهی صحبت می کنید که می بینید دو نفر از آنها مشغول صحبت خصوصی باهم هستند. چه حسی به شما دست می دهد؟ گاهی لازم است به این افراد تذکر کتبی یا شفاهی داده شود.

۲- استفاده از دستگاه های الکترونیکی نظیر موبایل: استفاده از این دستگاه ها باعث می شود مدرس حس کند فرد توجه کافی و لازم را به مباحث آموزشی ندارد. بهتر است لبتاب، تبلت یا تلفن همراه در زمان تدریس استفاده نشود مگر اینکه مدرس عنوان کند که با این مسئله مشکلی ندارد.

۳- قرار دادن تلفن همراه در حالت لرزش به جای بی صدا: صدای لرزش موبایل باعث آزار مدرس و همکلاسی ها می شود. انتظار می رود اگر فرد منتظر تماسی از مرکزی مهم مثل بیمارستان نیست موبایل خود را در طول کلاس بی صدا کند.

۴- خوردن خوراکی: برخی مدرسان به دانش آموزان خود اجازه خوردن خوراکی در کلاس را می دهند. اما این به معنی خوردن شکلات و چپیس یا جویدن آدامس یا چیزهای صدادار نیست. ادب حکم می کند که این کار کوتاه و بی صدا باشد. در صورتی که مدرس با خوردن خوراکی در کلاس موافق نیست این کار باید به زمان استراحت موکول شود.

۵- خمیازه کشیدن بخصوص با دهان باز: خمیازه کشیدن یک روش آشکار برای نشان دادن خستگی است و نوعی بی ادبی تلقی می شود. حداقل سعی کنید در زمان خمیازه، جلوی دهان خود را بگیرید.

۶- **خط خطی کردن دفتر یا نقاشی کشیدن:** بعضی می گویند اینکار باعث تمرکز آنها می شود و برخی برای رفع کسلی از آن استفاده می کنند ولی از خودتان بپرسید اگر در حال تدریس باشید و دانش آموزی به جای توجه به شما در حال کشیدن قلب و ابر باشد چه حسی پیدا می کنید؟ این کار نشانه بی علاقهگی به درس است.

۷- **جمع کردن خودکار و دفتر به نشانه خاتمه کلاس:** برخی دانش آموزان همواره ساعت را چک می کنند و به محض رسیدن زمان، شروع به جمع کردن وسایل می کنند که این کار واقعا بی ادبانه است و باعث مزاحمت بقیه نیز می شود.

دلایل رفتارهای گستاخانه

دلیل چنین رفتارهایی می تواند منوط به شرایط فردی و رفتاری دانش آموز یا شرایط دوره آموزشی باشد. تمایز بین این دو عامل در رفع چنین رفتارهایی و کم کردن بی ادبی دانش آموزان اهمیت زیادی دارد. ممکن است دلیل رفتار یک دانش آموز، مشکلات سلامتی، مشکلات خانوادگی، مسائلی مثل ناپختگی یا عزت نفس کم یا مسائل کلی تحصیلی باشد. اگر مربیان بتوانند در زمان مناسب این مشکلات را شناسایی کنند می توانند به خدمات بهداشتی یا روانشناسی ارجاع دهند.

مسائل فرهنگی نیز در تلقی بی ادبانه بودن یک رفتار موثر است. مثلا فرهنگ حضور در کلاس در همه ایالت های آمریکا یکسان نیست. موردی که در یک منطقه مودبانه تلقی می شود در منطقه دیگری بی ادبانه است. روش برخورد با دانش آموز بی ادب نیز بستگی به فرهنگ هر جامعه می تواند متفاوت باشد. با توجه به شرایط جامعه ای که دانش آموز در آن رشد کرده می توانیم تعیین کنیم که با دانش آموز گستاخ چگونه رفتار کنیم تا بهترین بازده را بگیریم.

مسئله بعدی، تفاوت نسل هاست. نسل های جدید روش ها و ارزشهای متفاوتی دارند که گاهی با نسل های قدیم کاملا متفاوت است. گاهی حس آنها به کلاس آمدن، شبیه دیدن فیلم است که می توانند موقع دیدن آن هر رفتاری از خودشان نشان دهند.

راهکارهایی برای برخورد با دانش آموزان گستاخ

۱. **آن رفتار را شخصی تلقی نکنید:** رفتارهای گستاخانه را حملات شخصی در نظر نگیرید حتی اگر اینطور است. یکی از بخش های معلم بودن این است که دانش آموزان را مشغول انجام کاری کنید که نمی خواهند. کارهایی مثل خواندن، نوشتن، حرف زدن، حساب کردن، نشستن و غیره. این لیست ادامه دارد بنابراین نقطه ضعف نشان ندهید.

برخی دانش آموزان با کارهایی که تمایلی به انجامشان ندارند، راحت کنار نمی آیند و بی احترامی می کنند. بنابراین این مسئله مربوط به شما نیست پس آنرا شخصی سازی نکنید. چون اگر شخص دیگری هم جای شما باشد همان شرایط و همان رفتار را تجربه خواهد کرد. بهتر است بررسی کنیم با دانش آموز گستاخ چگونه رفتار کنیم تا رفتارهایش بهبود یابد.

۲) **احساسات خود را مدیریت کنید:** با نگاهی به گذشته خود و وضعیت های مشابهی که در آن رفتاری شبیه رفتار دانش آموز داشته اید سعی کنید افکار و احساسات منفی خود را نسبت به او مدیریت کنید. می توانید افکارتان را با یک دوست در میان بگذارید یا آنها را بنویسید. به این ترتیب می توانید بخشی از حس منفی خود نسبت به او را از بین ببرید.

۳) جنگ نکنید: وقتی دانش آموزی به شما بی احترامی می کند، باید مایل به شکست در این جنگ باشید. در واقع باید در مقابل تمایلات برای سرزنش او، هشدار دادن، عصبانیت مفرط یا نشان دادن او سر جای خودش مقاومت کنید. سعی کنید در آن لحظات حرفی نزنید و تنها تماس چشمی با دانش آموز برقرار کنید. اجازه دهید حرف های او تمام شود و چند ثانیه بگذرد. سکوت و صبوری عامل مهمی در کم کردن بی ادبی دانش آموزان است.

۴) دلیل رفتار را در نظر بگیرید: بررسی کنید که چرا دانش آموز بی ادبی میکند. به خاطر داشته باشید، چهار رفتار نادرست، اجتناب کردن از انجام یک کار، جلب توجه کردن، بدست گرفتن قدرت یا کنترل و عادت است. پس وقتی با رفتار گستاخانه ای مواجه شدید این مسئله را در نظر بگیرید که: آیا دانش آموز سعی در اجتناب از سوال یا درخواست انجام شده دارد؟ آیا می خواهد کنترل شرایط را بدست گیرد؟ آیا بدنبال جلب توجه از شما یا سایرین است؟ آیا این رفتار جز عادت های آنهاست و در خانه نیز همان رفتار را دارند؟

در برخی شرایط رفتار دانش آموزان با هدفشان سازگار نیست مثلاً با بی احترامی صحبت می کنند اما دلیل آن، برقراری ارتباط است. باید بدانیم با دانش آموز گستاخ چگونه رفتار کنیم که در صورتی که خواسته موثری دارد، با شیوه ای درست به آن برسد.

۵) رفتار جایگزین را آموزش دهید:

شما باید بدانید چه رفتاری برایتان قابل قبول است و سپس آن را آموزش دهید. مثلاً من دانش آموزی داشتم که هرگاه راهنمایی اش میکردم با بی ادبی جوابم را می داد. همیشه بدون اینکه تغییری بینم در حال هدایتش بودم. پس یک روز به او گفتم: وقتی میگویم کاری را انجام دهی سه روش پاسخ وجود دارد. اگر طبق آنها رفتار کنی به مشکلی برنمیخوری.

اول اینکه ساکت باشی و حرفی نزنی. دوم اینکه بگویی بله یا نه استاد. سوم اینکه بگویی بله یا نه خانم. متوجه شدی؟ او سر تکان داد و به او گفتم خب می خواهی از کدام استفاده کنی و او پاسخ داده از جمله بله، بله استاد استفاده می کنم.

چند دقیقه بعد فرصتی به او دادم تا از آموزشی که گرفته بود استفاده کند و او همان جمله انتخابی اش را بکار برد. بلافاصله به او بازخورد نشان دادم و تا امروز به همین شیوه رفتار می کند.

چگونه با دانش آموزان بی انضباط برخورد کنیم

سعی کنیم با دانش آموزان بی انضباط، آرام، خونسرد و حرفه ای برخورد کنیم. این نکته خیلی مهمی است زیرا اگر مأمور پلیسی وسیله نقلیه ما را به خاطر رعایت نکردن قوانین رانندگی جریمه کند حق اجرای قانون انتظامی دولتی را دارد یعنی صدور برگه جریمه، ولی حق تحقیر و رجز خوانی و سرزنش شما را ندارد. در مورد دانش آموزان بی انضباط هم عیناً همین است ما در حیطه وظایف خود حق اجرای برنامه انضباطی را داریم ولی نباید با فریاد زدن و حرکت انگشت، یا نگاه های

تهدیدآمیز و یا تعبیر نیش دار و... مورد بی انضباطی را به دانش آموز بگوییم. اگر برخورد ما با خونسردی و همراه با ریشه یابی باشد احتمال بیشتری دارد تا دانش آموز متوجه رفتارش شود زیرا ما می خواهیم با دانش آموزان تا پایان سال تحصیلی در مدرسه، با هم باشیم. اگر ما از دست دانش آموز، از حال طبیعی خود خارج شویم دیگر نمی توانیم به دانش آموز تسلط داشته باشیم. ما هنگام برخورد با دانش آموز بی انضباط باید آرام و خونسرد باشیم چرا که دانش آموزان از رفتار ما الگوگیری می کنند.

پیشنهادهایی برای جلوگیری از ایجاد مسائل انضباطی

- ۱- از دانش آموز بیش از توانایش توقع نداشته باشید.
- ۲- در دروسی که توانایی فراگیری دارد، تشویقش کنید.
- ۳- به او یاد بدهید که برای درس خواندن و تفریح برنامه ریزی کند. هرگز خودتان بدون نظر او، برایش برنامه ریزی نکنید چون عمل نخواهد کرد.
- ۴- وعظ و خطابه برای او فایده ای نخواهد داشت، به او بگویید که چه کمکی از دست شما برایش برمی آید که انجام دهید؟
- ۵- اگر متوجه شدید که قادر نیست از حداکثر توانایش در تحصیل استفاده کند، علت را جست و جو کنید.
- ۶- معلمان باید اطلاعاتی درباره ی فرد دانش آموزان به دست آورند. آگاهی های لازم را می توان از طریق گفت و گو با معلمان دیگر، استفاده از بایگانی ها، شرکت در فعالیت های خارج از برنامه ی تحصیلی و از والدین و دیگران به دست آورد.
- ۷- پیرامون وضعیت خانوادگی دانش آموزان مطالعه کنید.
- ۸- از اجرای تدریس های خشک و بی روح بپرهیزید.
- ۹- معلمان در کلاس، باید از شیوه های تدریس مؤثرتر استفاده نمایند؛ به صورتی که کلاس حالت یک نواخت نداشته باشد.
- ۱۰- طرح درس و تمامی وسایل کمک آموزشی مورد نیاز خود را آماده داشته باشید.

آموزش مهارت های ارتباطی و خودکنترلی به دانش آموزان

مهارت ارتباط موثر یکی دیگر از مهارت های ضروری زندگی است که هر دانش آموز باید از آن بهره مند باشد و توسط سازمان جهانی بهداشت در سال ۱۹۹۳ تدوین شده است. این توانایی به دانش آموز کمک می کند که منظور خود را به راحتی به دیگران برساند و پیام خود را به درستی انتقال دهد. تبهر داشتن در مهارت های زندگی باعث ارتقا سطح بهداشت روانی و اعتماد به نفس در افراد می شود. لذا روانشناسان و متخصصان تاکید می کنند که هر انسانی از بدو تولد خود به یادگیری و به کارگیری این مهارت ها اقدام کند تا در آینده بتواند به راحتی در هنگام رویارویی با تضادها بهترین تصمیم را بگیرد و موجب پیشرفت و موفقیت های روزافزون در تمام جنبه های زندگی و برقراری ارتباطات مفید اجتماعی شود.

مهارت ارتباط موثر به افراد کمک می کند که فرآیند تبادل اطلاعات، احساسات و افکار به صورت کامل انجام شود و دریافت کننده اطلاعات به صورت کامل منظور و مفهوم آن را متوجه شده و درک کند. فردی که می خواهد مهارت ارتباط موثری با دیگران داشته باشد، در مرحله اول باید در مهارت خودآگاهی تبحر پیدا کند؛ زیرا کسی که خود را به خوبی نمی شناسد، توانایی انتقال آنچه در افکار خود می گذرد را ندارد. مرحله بعدی برای داشتن مهارت ارتباط موثر این است که فرد از مهارت همدلی نیز تا حد زیادی برخوردار باشد، چرا که یک انتقال دهنده اطلاعات به احساسات و درک فرد مخاطب خود بسیار اهمیت می دهد.

چگونه مهارت ارتباط موثر را در دانش آموزان تقویت کنیم؟

یکی از مهم ترین بخش هر ارتباط موثر رمزگشایی اطلاعات و افکار انتقال یافته است. فردی که از مهارت ارتباط موثر به خوبی بهره مند است، می داند که برای داشتن یک ارتباط عالی با مخاطب خود باید او را به خوبی بشناسد و از احساسات او با خبر باشد. لازم به ذکر است که مهارت ارتباط موثر تنها معطوف به فرد ارسال کننده پیام نیست و برای داشتن ارتباط موثر نیاز است که فرد گیرنده نیز تا حدی مخاطب خود را بشناسد و از احساسات او با خبر باشد. گوش دادن به صحبت های رد و بدل شده می تواند در این روند به هر دو طرف ارتباط کمک کند.

از مهم ترین روش های تقویت مهارت ارتباط موثر می توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱. شناخت مخاطب

همان طور که پیش تر اشاره کردیم شناخت مخاطب عامل مهمی در برقراری ارتباط به شمار می رود. اما شاید از خود بپرسید که چه ویژگی هایی از مخاطب بیشترین اطلاعات را در این باره به شما خواهد داد؟ سن، جنسیت، سبک زندگی، مذهب، سطح تحصیلات و سطح فرهنگ از مهم ترین مواردی است که می تواند شما را در شناخت نسبی مخاطب خود یاری کند.

۲. آشنایی با زبان بدن

زبان بدن به افراد کمک می کند تا افکار و منظور خود را با استفاده از حرکات بدن خود بهتر به فرد مقابل برسانند. حرکت ابروها، حالت چهره، حرکت انگشتان، نحوه راه رفتن، شیوه نگاه کردن، تکان دادن سر و... از مواردی هستند که در برقراری ارتباط بسیار موثر هستند و در صورتی که به صورت آگاهانه و درست از آنها استفاده شود می توان مهارت ارتباط موثر را تقویت کرد. آموزش زبان بدن به دانش آموز و صحبت درباره پیامی که به صورت ناخودآگاه به مخاطب می رساند می تواند دانش آموزان را در داشتن ارتباط بهتر یاری کند.

۳. گوش کردن فعالانه

گوش دادن به صحبت های مخاطب با تمام تمرکز و توجه، قطع نکردن صحبت مخاطب، داشتن چهره ای مشتاق و بدون کسلی و سوال کردن درباره صحبت های مخاطب بخش مهمی از گوش دادن فعالانه است. سعی کنید در هنگام برقراری

ارتباط به صورت صبورانه به تمام حرف های مخاطب خود گوش دهید و نظر خود را عاری از هرگونه قضاوت و جبهه گیری بیان کنید.

۴. **بیشتر در جمع صحبت کنید:** بزرگان همیشه می گویند که کار نیکو کردن از پر کردن است. پس اگر دوست دارید مهارت ارتباط موثر را در خود یا دانش آموزان تقویت کنید از تاثیر بیشتر صحبت کردن در جمع و افراد جدید غافل نشوید. آشنایی با افراد جدید و برقراری ارتباط بلند یا کوتاه مدت باعث کسب تجربه در شناخت و درک احساسات مخاطب می شود و در نهایت موجب افزایش مهارت ارتباط موثر در دانش آموزان می کند.

۵. **الگوبرداری از افراد موفق:** سعی کنید از افرادی که در برقراری ارتباط موثر عالی عمل می کنند الگو بگیرید. نحوه صحبت کردن، زبان بدن، تن صدا، نحوه کنترل احساسات و درک متقابل از مهم ترین چیزهایی است که می توانید از دیگران جهت افزایش مهارت ارتباط موثر در خود الگو بگیرید.

۶. **از پر حرفی کردن بپرهیزید:** صحبت کردن در زمان نامناسب و پر حرفی کردن از مخرب ترین عوامل در برقراری ارتباط موثر هستند. همیشه سعی کنید صحبت خود را بر اساس اهمیت مساله و حوصله و زمان فرد مخاطب تنظیم کنید و به مخاطب خود نیز فرصت صحبت کردن و اظهار نظر بدهید.

مشارکت والدین در فرآیند مدیریت رفتار

مشارکت والدین به عنوان یکی از عوامل کلیدی در بهبود عملکرد رفتاری دانش آموزان در محیط های آموزشی شناخته می شود. در سال های اخیر، تحقیقات متعددی بر اهمیت تعامل مستمر میان والدین و معلمان تاکید کرده اند، به ویژه در مدیریت رفتارهای چالش برانگیز دانش آموزان در کلاس. هنگامی که والدین در فرآیند تربیتی مدرسه دخالت موثر دارند، سطح آگاهی آن ها نسبت به رفتار فرزندان افزایش یافته و هماهنگی بیشتری میان محیط خانه و مدرسه ایجاد می شود. این هماهنگی موجب می شود رویکردهای اصلاح رفتار به صورت یکپارچه و منسجم اعمال گردد. همچنین، کودکان با دریافت پیام های مشابه از خانه و مدرسه، درک بهتری از قواعد رفتاری پیدا کرده و رفتارهای مطلوب را سریع تر درونی می کنند. از سوی دیگر، مشارکت والدین زمینه ای برای شناخت بهتر ریشه های رفتارهای ناهنجار فراهم می سازد و امکان طراحی راهکارهای دقیق تر را به معلمان می دهد. این همکاری نه تنها در پیشگیری از بروز مشکلات رفتاری موثر است، بلکه به کاهش دفعات و شدت رفتارهای ناسازگار نیز کمک می کند. با توجه به تاثیرات مثبت مشارکت والدین، بهره گیری از برنامه های آموزشی برای آگاه سازی آن ها از اصول مدیریت رفتاری اهمیت بسزایی دارد. ایجاد فرصت های منظم برای گفت و گو و تبادل نظر میان معلمان و والدین، پایه ای برای شکل گیری روابط مبتنی بر اعتماد و احترام متقابل فراهم می آورد. زمانی که والدین احساس کنند نظرات و نگرانی های شان در مدرسه شنیده می شود، انگیزه بیشتری برای همکاری فعال نشان می دهند. همچنین، ارائه بازخوردهای سازنده و مثبت به والدین درباره پیشرفت رفتاری فرزندان شان، مشارکت آن ها را پایدارتر می سازد. در این میان، نقش مشاوران مدرسه در تسهیل ارتباطات و آموزش مهارت های تربیتی به والدین

بسیار حیاتی است. به طور کلی، نتایج پژوهش ها حاکی از آن است که مشارکت والدین نه فقط در بهبود عملکرد تحصیلی، بلکه در ایجاد محیطی امن، منظم و یادگیرنده در کلاس های درس نقشی اساسی ایفا می کند.

مشاوره مدرسه برای دانش آموزان با مشکلات شدید

مشاوره و راهنمایی در مدارس برنامه ای حیاتی است که در عرصه ی تعلیم و تربیت جهان (خصوصاً دوره ی آموزش عمومی) از سال های دور مورد توجه قرار گرفته است. چرا که طی این دوره دانش آموزان در مرحله ی آغازین تجربه های اجتماعی توأم با رشد فردی قرار دارند.

تعلیم و تربیت در دوره ی مذکور نقش تعیین کننده ای در هدایت فراگیر و نقش پذیری متناسب وی در جامعه ایفا می نماید به طوری که ایجاد سرمایه ی انسانی و توسعه ی فرهیختگی در جامعه ی ناشی از تربیت فراگیران در این دوره به ویژه با تأکید بر شناخت توانایی ها، استعدادها و علایق آنان است. کمک به توسعه ی مهارت های زندگی به ویژه فرآیند تصمیم گیری و هدف گزینی از ضرورت های ارزشمندی است که تقویت فرآیند مشاوره و راهنمایی از طریق معلمان دانا و دلسوز را میسر می سازد.

مشاوره می تواند یک مهارت برای پیش گیری از حاد شدن مشکلات عادی، شکست تحصیلی، بحران های عاطفی و بزه کاری در دانش آموزان به شمار آید. همچنین مشاوره می تواند یک راهکار برای ایجاد محیط سالم به منظور کمک به دانش آموزان در مواجهه با فشارهای روانی و تعارضاتی که در رشد و تکامل خود با آن ها روبه رو می شوند قلمداد گردد و یک نیروی محرک عمده برای کمک به دانش آموزان به هنگام رویارویی با مشکلات باشد تا از طریق ارزیابی و شناخت مشکل خود، مشاوره ی فردی یا گروهی، مشورت با والدین یا معلم و ایجاد تغییرات در محیط به فرد کمک نماید. (تامپسون و رادولف ۱۹۸۸)

به شش دلیل مشاوره در مدارس با انواع دیگر مشاوره تفاوت پیدا می کند :

۱- قبل از همه آن چه که مشاوره در مدارس را از سایر موقعیت های مشاوره ای متمایز می کند این است که مشاوره در مدارس نسبت به سایر موقعیت های مشاوره ای گستره ی وسیع تری از خدمات را شامل می گردد. در اغلب مشاوره ها تأکید بر درمان است یعنی به مشکلات خاصی توجه می شود که در ارتباط با مراجع است. اما مشاوره در مدارس علاوه بر تمرکز بر حل مشکلات دانش آموزان، جنبه ی پیش گیرانه و رشدی هم دارد. به عنوان مثال معلمان با استفاده از مهارت های مشاوره ای شرایطی را برای دانش آموزان فراهم می آورند که در مواردی چون آرایه ی طریق و آگاهی دادن در مورد مصرف داروهای غیر مجاز با هدف جلوگیری از گسترش مشکلاتی که به دنبال آلودگی به مواد ایجاد می شود موفق گردند. به علاوه استفاده از فنون مشاوره توسط معلمان به منظور تسهیل در رشد فردی، اجتماعی، اخلاقی و شغلی دانش آموزان در مدارس اهمیت زیادی دارد.

۲- دوم این که مشاوره در مدارس شبیه مشاوره رسمی که در بیش تر کتاب های مشاوره راجع به آن صحبت شده، نیست. در فرم رسمی مشاوره، یک مراجع داوطلب به یک مشاور متخصص در یک محل خاص مراجعه نموده و ساعتی را به رایزنی می پردازد در حالی که در مدارس، فضا ممکن است یک کلاس خالی یا اتاق کار معلم باشد و جلسات اغلب مختصر هستند که گاهی اوقات در فاصله ی بین درس ها یا در زمان های طولانی تر موجود در زنگ تفریح یا وقت ناهار انجام می شود. در خیلی از موارد مشاوره در مدارس از قبل قابل پیش بینی نیست، مثلاً در پایان یک درس هنگامی که به نظر می رسد دانش آموز نیاز به کمک دارد.

۳- سومین دلیلی که مشاوره در مدارس را متمایز می کند آن است که در مشاوره ی مدرسه دانش آموز ممکن است به معلم نزدیک شود یا معلم ممکن است به علت نگرانی در مورد دانش آموز مشاوره را آغاز نماید و در مقایسه با محیط های رسمی مشاوره که مراجعان داوطلب نقش فعال تری دارند در مشاوره مدرسه بخش زیادی از کار توسط معلمان یا والدین به جای دانش آموزان انجام می شود. معلم کلاس ممکن است جهت نگرانی در مورد رفتار دانش آموز یا وضعیت تحصیلی او با مدیر مدرسه یا معلم راهنما تماس حاصل کرده و از آن ها بخواهد که دانش آموز را مورد توجه قرار دهند و یا یکی از والدین با مراجعه به معلم، مدیر یا معلم راهنمای مدرسه نگرانی خود را ابراز کند و از آن ها بخواهد که یک نفر با دانش آموز در مدرسه صحبت کند. بنابراین واقعیت مشاوره در مدرسه آن است که در اکثر موارد درخواست مشاوره از جانب خود دانش آموزان نمی باشد و لذا اشتیاق آن ها برای پذیرش راهنمایی و شرکت فعال در جلسات مشاوره به نوعی تحت تأثیر این عامل قرار می گیرد.

۴- چهارمین دلیلی که مشاوره در مدارس را متمایز می گرداند این است که افرادی که بیش تر کار مشاوره در مدرسه را انجام می دهند مشاوران متخصص نیستند، بلکه معلمانی هستند که بسیاری از آن ها آموزش کمکی دیده اند یا هیچ دوره ای را در زمینه ی مشاوره طی نکرده اند و در مدرسی که مشاور ندارند معلمان مشاوره را انجام می دهند. حتی در مدرسی که مشاور دارند عملاً معلمان بیش تر کار مشاوره ای انجام می دهند. این امر به خاطر آن است که بیش تر دانش آموزان در برقراری رابطه با معلمانی که آن ها را خوب می شناسند احساس راحتی بیش تری می کنند تا مشاوران و راهنماهایی که برای آن ها کم تر شناخته شده اند. علاوه بر این مشاوران مدرسه فقط فرصت کار کردن با تعداد کم تری از دانش آموزانی را دارند که از مشکل بیش تری برخوردارند و مسؤولیت پرداختن به بیش تر نیازهای مشاوره ای دانش آموزان را به معلمان واگذار می کنند.

۵- علت پنجم که مشاوره در مدارس را متمایز می نماید این است که این نوع مشاوره یک راهکار کمکی مشخص و خاصی را ارایه نمی دهد بلکه بخشی از پیوستار راهکارهای یاورانه می باشد که همان طور که در فصل اول ذکر شد از راهنمایی و نصیحت تا حمایت و مشاوره که در مدارس مورد استفاده قرار می گیرد درجه بندی شده است. به نظر می رسد که معلمان تمایل به استفاده ی بیش تر از راهکارهای کمک کننده در قالب راهنمایی را دارند تا بهره گیری از فنون مشاوره (لین ۱۹۹۶). امیدوار است که این کتاب معلمان را به استفاده از راهکارهای بیش تر و مؤثر تر مشاوره ای نیز تشویق نماید.

۶- ششمین دلیل متمایز کننده ی مشاوره در مدارس این است که مراجعان به مشاور مدرسه در مقابل اکثر مراجعان به مشاوره های بیرون از مدرسه که بزرگسال هستند از طیف کودکان و نوجوانان می باشند و مشاوره با کودکان از یک چالش خاصی برخوردار است، چون آن ها در مقایسه با بزرگسالان از رشد شناختی، عاطفی و اجتماعی متفاوتی برخوردارند.

استفاده از همسالان به عنوان مدل رفتاری مثبت

یک رابطه مثبت بین دانش آموزان برای ایجاد حس احترام متقابل و صمیمیت نسبت به یکدیگر ضروری است. این به آنان اجازه می دهد تا احساس امنیت، آزادی و احترام زیادی نسبت به یکدیگر داشته باشند.

ارزش دادن به افکار و عقاید دیگران امری حیاتی است. بنابراین، تشویق دانش آموزان به داشتن یک رابطه خوب با یکدیگر، راهی عالی برای کمک به آنها ابراز بهتر درونیات خودشان است. مهم است که به دانش آموزان نشان دهیم که اشتباه کردن امری طبیعی است. یک معلم باید به آنها نشان دهد که باید یک یادگیرنده مادام العمر باشند و این فقط از طریق سازگاری کودک و تبادل تجربیات با دیگران امکان پذیر است. به یاد داشته باشید، وقتی به دانش آموزان آموزش داده می شود که چگونه با یکدیگر سازگار شوند، مهارت های زندگی ارزشمندی در آنها توسعه می یابد.

روابط مثبت با همسالان اعتماد به نفس کودکان را افزایش می دهد و توانایی آنها را برای لذت بردن بیشتر در مدارس افزایش می دهد. همچنین، روابط مثبت با همسالان با توانمند ساختن دانش آموزان برای یادگیری فرآیندهای کلاس درس و روال های تحصیلی، پشتیبانی بزرگی را به آنها ارائه می دهد. این دانش آموزان از رفتارها و نگرش های مناسبی که باید در کلاس و همچنین نسبت به یکدیگر داشته باشند، آگاهی بیشتری به دست می آورند.

انواع مزایای به دست آمده از سازگاری کودک با همسالان عبارتند از احترام متقابل، دوستی های معنادار، افزایش پذیرش و درک تنوع، نتایج تحصیلی بهتر و غیره.

همه اینها راهی عالی برای برآوردن نیازهای آموزشی و اجتماعی دانش آموزان برای کمک به رشد آنها و تبدیل شدن به یک انسان مفید در اجتماع است. لازم به ذکر است که تمامی دانش آموزان باید به منابع انسانی و آموزشی دسترسی داشته باشند تا یکدیگر را به نحو مؤثرتری درک کنند. علاوه بر این، آموزش بهبود روابط به آنها کمک می کند تا در مورد زندگی به شیوه ای دقیق تر و اینکه چگونه باید با تغییرات رو به ازدیاد سازگار شوند، بیشتر بدانند. از آنجایی که تعامل و سازگاری کودک با همسالان نقش بزرگی در اجتماعی شدن دارد، برای والدین و معلمان مهم است که مراقب کودکان باشند و نحوه برخورد آنها با همکلاسی های خود را رصد کنند. برخی از بچه ها به طور طبیعی خجالتی هستند و به سختی با دیگران ارتباط برقرار می کنند. بچه ها باید مهارت های اجتماعی خود را توسعه دهند، از جمله یاد بگیرند که چگونه با تعارض کنار بیایند.

کنترل تمام روابط کودکان امکان پذیر نیست. با این حال، بچه ها می توانند و باید تحت نظر باشند و در صورت لزوم به آنها کمک شود. این نظارت علاوه بر مدرسه در مورد زمین بازی، در ورزش های گروهی و سایر اجتماعات کودکان باید انجام گیرد. اگر سازگاری کودک با دیگران دارای مشکل است می توان مهارت های ارتباطی را به آنان آموزش داد. همسالان تأثیر عمیقی بر کودکان در هر سنی دارند و ضرورت دارد که سازگاری کودک با گروه همسالان به شیوه های مختلف تقویت شود.

محدودیت منابع مشاوره ای در مدارس

تردیدی نیست که انسان نیازی جدی به مشاوره دارد. این تنها مربوط به مسائل و مشکلات روزانه ناشی از زندگی امروزی نیست، بلکه احتیاجی است که آدمی به مشورت های فکری و معنوی و آینده نگری دارد. دانشجویان و دانش آموزان در بسیاری از امور شخصی و اجتماعی خود نیاز به مشاوره دارند. آنها مایلند که به مشاوران کارآزموده مراجعه کنند و از آنان در مسائل شخصی، خانوادگی، تحصیلی و شغلی کمک بگیرند. پیشرفت اقتصادی و صنعتی در جهان امروز، تنوع رشته های

تحصیلی و گسترش آموزش های حرفه ای، اشتغال والدین در خارج از خانه و عدم آگاهی آنان از شیوه های راهنمایی، اجرای تعلیمات عمومی و توجه به کیفیت آموزش و پرورش و عوامل دیگری که در تطابق و سازگاری دانش آموزان موثرند، همگی نشانگر فلسفه، اهمیت و ضرورت برنامه مشاوره، و توجه کننده ایجاد تشکیلات و سیستمی خاص برای تحقق اهداف موردنظر هستند. بنابراین نتایج نشان داد برای بالا رفتن کیفیت آموزش و پرورش ایجاب می کند که برنامه مشاوره به ویژه توجه به تفاوت های فردی مورد توجه مخصوص قرار گیرد. چرا که در برنامه های آموزشی رشد و هماهنگی جنبه های مختلف شخصیت مورد نظر نیست بلکه آنچه مورد توجه قرار می گیرد رشد فکری و ذهنی است.

با وجود نقش محوری که مشاوران در مدارس دارند، در عمل با چالشهای فراوانی مواجه میشوند که ممکن است اثربخشی آنها را محدود کند. این چالشها میتواند از مشکلات سازمانی، کمبود منابع مالی و فیزیکی، فشارهای روانی و استرسهای شغلی گرفته تا مسائل ارتباطی با دیگر اعضای کادر آموزشی و والدین باشد. یکی از مشکلات اصلی این است که مشاوران اغلب در معرض فشارهای روانی قرار دارند که ناشی از حجم کاری زیاد و مسئولیتهای گسترده است. این شرایط میتواند منجر به فرسودگی شغلی و کاهش کیفیت خدمات مشاورهای شود. یکی از چالشهای دیگر مشاوران، کمبود منابع و امکانات است.

بسیاری از مدارس، به ویژه در مناطق کمتر توسعه یافته، قادر به تأمین منابع کافی برای مشاوران نیستند. این کمبودها شامل منابع مالی، تجهیزات مناسب، ابزارهای روان سنجی و حتی فضای فیزیکی مناسب برای جلسات مشاوره است. این مسائل باعث می شود که مشاوران نتوانند به طور مؤثر به دانش آموزان خدمات ارائه دهند و در نتیجه تأثیرات منفی بر کیفیت مشاوره و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ایجاد شود. در این راستا، ارائه راهکارهای مؤثر برای مقابله با این چالشها امری ضروری است. یکی از این راهکارها، تقویت مهارتهای حرفهای مشاوران از طریق آموزشهای مداوم و فراهم کردن فرصتهای یادگیری برای آنها است. به علاوه، توسعه زیرساختهای فیزیکی و دیجیتالی و تأمین منابع مالی و انسانی لازم، میتواند به مشاوران کمک کند تا با چالشهای موجود به طور مؤثرتری مقابله کنند. همچنین، ایجاد روابط نزدیکتر و مؤثرتر بین مشاوران و سایر اعضای کادر آموزشی، از جمله معلمان و مدیران، میتواند به بهبود کیفیت خدمات مشاورهای در مدارس کمک کند.

با توجه به چالشها و نیازهای مشاوران، تدوین سیاستهای حمایتی برای ارتقای جایگاه مشاوران در مدارس و تأمین منابع مورد نیاز، از اهمیت ویژه ای برخوردار است. این سیاستها باید شامل برنامه های حمایتی برای کاهش استرسهای شغلی، افزایش آگاهی نسبت به اهمیت نقش مشاوران و ایجاد فضایی برای رشد حرفهای آنها باشد. در نهایت، همکاری میان مدیران، معلمان، مشاوران و والدین میتواند به بهبود شرایط کاری مشاوران و ارتقای سلامت روانی و تحصیلی دانش آموزان منجر شود.

نتیجه گیری

مدیریت رفتارهای چالش برانگیز در کلاس ابتدایی مستلزم ترکیب رویکردهای پیشگیرانه، مداخله گرانه و حمایتی است. تمرکز بر آموزش مهارت های اجتماعی، ایجاد ارتباط مثبت معلم-دانش آموز، و همکاری خانواده ها با مدرسه، از مهم ترین عوامل موفقیت در این زمینه است. همچنین، حمایت مدیریتی و فراهم سازی آموزش های تخصصی برای معلمان می تواند کارایی این رویکردها را افزایش دهد.

رفتارهای گستاخانه و بی ادبانه دانش آموزان، که در همه کشورها و فرهنگها به شکل های مختلفی وجود دارد عامل تخریب تمرکز و کاهش کیفیت کلاس درس است. روشن کردن قوانین کلاس، صبوری، ریشه یابی این رفتارها و داشتن رابطه موثر و سازنده با دانش آموزان می تواند به کاهش این رفتارها، بهبود جو کلاس و انتخاب بهترین روش برخورد با دانش آموز بی ادب کمک کند.

شاید مدرس نتواند این رفتارها را یکباره اصلاح کند اما به مرور زمان می تواند تاثیرگذاری داشته باشد تا دانش آموز متوجه عواقب رفتار خود شود و تمایل به اصلاح آنها پیدا کند. برخورد با این دانش آموزان نیازمند این است که بدانیم با دانش آموز گستاخ چگونه رفتار کنیم و در کنار آن صبر و استراتژی درستی داشته باشیم.

منابع

- ۱- رحمانی، ح. (۱۳۹۷). نقش قراردادهای رفتاری در کاهش رفتارهای چالش برانگیز دانش آموزان ابتدایی. مجله علوم تربیتی، ۱۰۴-۸۸، (۲)۶.
- ۲- نصیری، س. و همکاران. (۱۴۰۰). اثر آموزش خودتنظیمی بر کاهش پرخاشگری. پژوهش های روان شناسی تربیتی، ۷۳-۵۵، (۴)۱۱.
- ۳- فلاح، م. (۱۳۹۹). مقایسه اثر آموزش خانواده و مداخلات مدرسه ای در کنترل رفتارهای چالش برانگیز. فصلنامه آموزش و توسعه، ۴۷-۳۳، (۱)۸.
- ۴- کتاب مشاوره با دانش آموز در مدارس، مؤلفان حمید اصغری پور - نگار اصغری پور - منوچهر فضلی خانی.
- ۵- همایی، رضا؛ کجباف، محمد باقر؛ سیادت، سیدعلی (۱۳۸۸) تاثیر قصه گویی بر سازگاری کودکان، مجله مطالعات روانشناختی دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه الزهراء (س)، ۱۴۹-۱۳۳، (۲)۵.
- ۶- خجسته مهر، رضا؛ عباس پور، ذبیح الله؛ کوچکی، رحیم (۱۳۹۱) تاثیر برنامه موفقیت تحصیلی بر عملکرد و خودپنداره تحصیلی نگرش نسبت به مدرسه، یادگیری، شیوه موفقیت در مدرسه و سازگاری اجتماعی دانش آموزان، مجله روانشناسی مدرسه، ۴۵-۲۷، (۱)۱.
۷. Emmer, E. T., & Evertson, C. M. (۲۰۱۷). Classroom Management for Elementary Teachers. Pearson Education.
۸. Sugai, G., & Simonsen, B. (۲۰۱۲). Positive Behavioral Interventions and Supports: History, defining features, and misconceptions. PBIS.org.
۹. Marzano, R. J. (۲۰۰۳). Classroom Management That Works. ASCD.